

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALAR UCHUN CHET TILIDAGI KITOBLARNI O'QISH VA HIKOYA QILISH ORQALI TIL BO'LGAN QIZIQISHINI UYG'OTISH

Og'abek Yuldashev Komiljon o'g'li

Namangan davlat pedagogika instituti

O'zbek va xorijiy tillar kafedrasi o'qituvchisi

Bahodirova Muxlisa Dilshod qizi

Namangan davlat pedagogika instituti

Maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarga chet tilini o'rgatishning samarali usullari yoritilgan. Xususan, o'yin, vizual materiallar, musiqa, texnologiyalar va individual yondashuvning ahamiyati ilmiy asosda ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: chet tili, maktabgacha ta'lim, o'yinli metod, vizual vosita, motivatsiya

Abstract; This article explores effective methods of teaching foreign languages to preschool children. The role of games, visual materials, music, technologies, and individualized approaches is discussed from a scientific perspective.

Keywords: foreign language, preschool education, game-based method, visual aid, motivation

Аннотация: В статье рассматриваются эффективные методы обучения иностранному языку детей дошкольного возраста. Особое внимание уделено играм, визуальным материалам, музыке, технологиям и индивидуальному подходу.

Ключевые слова: иностранный язык, дошкольное образование, игровая методика, визуальные средства, мотивация

Bugungi globallashuv davrida chet tillarini maktabgacha yoshdan o'rgatish dolzarb va strategik ahamiyatga ega masalaga aylanmoqda. Dunyoda yuz berayotgan integratsiya jarayonlari, texnologik taraqqiyot va xalqaro hamkorlikning kengayib borayotgani chet tillarini bilishni har bir inson uchun zarur ko'nikmaga aylantirdi. Ayniqsa, bu jarayonda ta'limning eng muhim bosqichi hisoblangan maktabgacha ta'lim tizimida chet tillarini o'qitish dolzarbligi ortib bormoqda. Ilmiy-pedagogik izlanishlar shuni ko'rsatmoqdaki, aynan maktabgacha yoshdagi bolalar til o'rganishga biologik va psixologik jihatdan eng sezgir va faol davrda bo'ladilar. Ularning fikrlash tezligi, eslab qolish darajasi, qiziqish doirasi keng va ijodiy yondashuvga ochiq bo'ladi.

Bunday imkoniyatlardan samarali foydalanish uchun pedagogdan o'z ishiga ijodkorona yondashish, bolalarning yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda metod va vositalarni tanlash, ularni o'yin, musobaqa, teatr elementlari orqali rag'batlantirish talab etiladi. Til o'rgatish nafaqat yangi lug'at va grammatik birliklarni o'zlashtirish, balki

muloqot kompetensiyasini shakllantirish, ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish vositasi sifatida ham qaralishi zarur.

Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim muassasalarida chet tilini o'qitishning zamonaviy metodik yondashuvlari, ijodiy topshiriqlarning o'rni, vizual vositalardan foydalanish, motivatsiyani kuchaytirish va bolalarning psixologik xususiyatlariga mos o'quv shakllari yoritiladi. Shuningdek, bolalarni chet tilini o'rganishga jalb qilishda samarali bo'lgan amaliy usullar tahlil qilinadi. Mazkur yondashuvlar maktabgacha yoshdagi bolalarda chet tiliga bo'lgan qiziqishni oshirish, tilni eslab qolish jarayonini mustahkamlash hamda ularning kommunikativ salohiyatini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Chet tilini o'rgatishning quyidagi usullari mavjud

1. O'yin orqali o'rgatish

Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun o'yin – bu nafaqat ko'ngilochar faoliyat, balki atrof-muhitni o'rganishning asosiy vositasidir. Psixolog va pedagoglarning fikricha, bolalar o'yin orqali tilga bo'lgan qiziqishini namoyon etadi va yangi bilimlarni tabiiy ravishda o'zlashtiradi. Shuning uchun chet tilini o'qitishda didaktik o'yinlar, rolli sahnalashtirishlar, topshiriq asosidagi muloqotli o'yinlar katta ahamiyat kasb etadi. Masalan, “Kim bu?” (Who is he/she?), “Qayerda?” (Where is it?) kabi savol-javob o'yinlari bolalarni faol fikrlashga, talaffuz va tushunishga jalb qiladi. Shu bilan birga, ranglar, shakllar, hayvonlar, sonlar haqidagi o'yinlar lug'atni mustahkamlashda qo'l keladi. O'yin shaklidagi darslar stressni kamaytiradi, bolalarda ishtirok etish ishtiyoqini uyg'otadi va o'rganish jarayonini qiziqarli holga keltiradi.

“Find the color” o'yini orqali bolalar atrofdagi buyumlarni tilga olib, ularning rangini ingliz tilida aytadi. Masalan, o'qituvchi “Find something green” deydi, bolalar yashil rangli buyumni topib, “Green apple” deb javob beradi.

V.V. Davydov va L.S. Vygotskiylarning faoliyatga asoslangan ta'lim nazariyasiga ko'ra, bola o'zlashtirishni eng avvalo faol harakat orqali amalga oshiradi. Aynan o'yin – bu faoliyatning asosiy shakli bo'lib, til o'rganishda muloqotga kirishishga yordam beradi¹.

2. Vizual materiallardan foydalanish

Ko'rish orqali qabul qilish – maktabgacha yoshdagi bolalar uchun eng kuchli idrok kanallaridan biridir. Rasmi kartochkalar, plakatlar, flayerlar, interaktiv illyustratsiyalar, animatsion videolar va rangli kitoblar yordamida o'rgatilayotgan so'z yoki ibora bolaga obrazli tasavvur orqali esda qoladi. Bu metod yordamida bolalar so'z ma'nosini nafaqat eshitish, balki uni ko'rish orqali ham tushunadilar, bu esa ularning vizual va eshitish xotirasini birgalikda faollashtiradi. Misol uchun, "apple", "cat", "red" kabi so'zlar rasm bilan birga taqdim etilganda, bolalar so'z-shakl-ma'no o'rtasidagi bog'liqlikni tezroq

¹ Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Harvard University Press.

o'zlashtiradi. Vizual vositalar orqali talaffuz va fonetik ko'nikmalarni ham o'rgatish mumkin, chunki ko'p hollarda obraz va tovush uyg'un holda yodlanadi.

Har bir darsda yangi so'zlar rasmi kartochkalar orqali o'rgatiladi. Masalan, "cat", "dog", "sun", "tree" kabi so'zlar tegishli rasmlar bilan taqdim etiladi. So'zlar va rasmlarni juftlab, bola mazmunni anglaydi. J. Brunerning "tushunishga yetaklovchi vosita" (scaffolding) nazariyasiga ko'ra, vizual yordamlar bolaning yangi til birliklarini mantiqan tushunishida ko'priq vazifasini bajaradi². Shu bois, vizual metodlar til o'rganishda samarali deb tan olingan.

3. Musiqa va qo'shiqlardan foydalanish

Musiqa – til o'rganishda tabiiy va samimiy vositalardan biridir. Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun chet tilidagi bolalar qo'shiqlari, she'rlar va ritmik mashqlar nafaqat qiziqarli, balki eslab qolishga oson bo'ladi. Qo'shiqlar orqali yangi so'zlar, iboralar, grammatik tuzilmalar va talaffuz namunalarini o'zlashtirish mumkin. Ritm, ohang va harakatni birlashtirgan holda o'tkazilgan qo'shiq darslari bolalarning e'tiborini jalb etadi, ularning fonetik quloqlarini rivojlantiradi va tilga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantiradi. Masalan, "Head, shoulders, knees and toes", "If you're happy" kabi interaktiv qo'shiqlar harakat bilan uyg'unlashgan bo'lib, bolalarning eslab qolish darajasini sezilarli oshiradi. Har darsda "Twinkle Twinkle Little Star" yoki "Old McDonald Had a Farm" kabi qo'shiqlarni birgalikda kuylash orqali bolalar nafaqat talaffuzni, balki grammatik strukturalarni ham yod oladi. Harakatli qo'shiqlar esa ular faol ishtirok etishiga yordam beradi. A. Gardnerning ko'p intellekt nazariyasiga ko'ra, musiqiy intellekti rivojlangan bolalar uchun ritmik va ohangdor materiallar orqali o'rganish samaraliroq bo'ladi³. Musiqa orqali o'rganish bolalarda fonetik sezuvchanlikni ham kuchaytiradi. "ABC Kids" yoki "Lingokids" kabi interaktiv mobil ilovalar orqali harflar, so'zlar va jumalarni eshitish, ko'rish va tanlash imkoniyati yaratiladi. Dars davomida "Peppa Pig" kabi qisqa multfilm tomosha qilinib, undan so'ng savol-javob o'tkaziladi.

R. Mayerning multimodal o'rganish nazariyasiga ko'ra, bilimlarni bir vaqtning o'zida eshitish va ko'rish orqali qabul qilish ularni yodda saqlash va tushunishda sezilarli ijobiy ta'sir ko'rsatadi⁴.

5. Individual yondashuv

Har bir bolaning til o'rganish qobiliyati, qiziqishi, e'tibor darajasi va psixologik holati turlicha bo'ladi. Shuning uchun maktabgacha ta'lim muassasalarida chet tilini o'qitishda individual yondashuv juda muhim. Bu yondashuvda pedagog har bir bolaning o'zlashtirish tezligi, lisoniy tayyorgarligi, nutqiy faoliyat darajasini hisobga olib dars tashkil etadi.

² Bruner, J. S. (1960). *The Process of Education*. Harvard University Press.

³ Gardner, H. (1983). *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences*. Basic Books.

⁴ Mayer, R. E. (2001). *Multimedia Learning*. Cambridge University Press.

Ayrim bolalarga ko‘proq vizual vositalar ta’sirli bo‘lsa, boshqalar musiqa yoki o‘yin orqali tilga tezroq moslashadi. Shuningdek, ijtimoiy jihatdan faolligi past bolalarni rag‘batlantirish, ularga maxsus topshiriqlar berish orqali ularning ishonchini oshirish mumkin. Individual yondashuv bolalarda til o‘rganishga nisbatan ijobiy motivatsiyani shakllantiradi, mustaqil fikrlashga o‘rgatadi va har bir bolaning ichki imkoniyatini to‘liq ochib berishga xizmat qiladi.

Ba’zi bolalar so‘z yodlashga qiziqsa, boshqalar hikoya qilish yoki rolli o‘yinlar orqali til o‘rganishga moyil bo‘ladi.

Shu bois har bir bola uchun o‘ziga mos mashg‘ulot turi tanlanadi. Masalan, sustroq bola bilan kichik guruhda alohida ishlash tashkil etiladi.

L.S. Vygotskiy “yaqin rivojlanish zonasi” (zone of proximal development) konsepsiyasida bola mustaqil bajara olmagan vazifani kattalar yordamida bajarishga qodirligini ta’kidlaydi. Bu yondashuv bolaning rivojlanish ehtiyojiga mos darslarni tashkil qilish zarurligini ko‘rsatadi⁵.

Xulosa qilib aytganda maktabgacha yoshdagi bolalarda chet tiliga bo‘lgan qiziqishni shakllantirish va uni mustahkamlashda zamonaviy metodik yondashuvlar hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, ta’lim jarayonini o‘yinga asoslangan faoliyat, musiqa va ritmik qo‘shiqlar, rang-barang vizual materiallar hamda interaktiv texnologiyalar bilan boyitish til o‘rganish jarayonini nafaqat qiziqarli, balki samarali ham qiladi. Ushbu usullar bolalarda eshitish, ko‘rish, aytish va tushunish kabi ko‘p jihatli til kompetensiyalarini rivojlantiradi.

Shuningdek, har bir bolaning yoshiga, psixologik holatiga, o‘zlashtirish tezligiga va individual qiziqishlariga mos yondashuv qo‘llanishi ta’limning shaxsga yo‘naltirilganligini ta’minlaydi. Bunday sharoitda bola o‘zini erkin his qiladi, o‘rganayotgan chet tiliga nisbatan ishonch va qiziqishi ortadi. Natijada, chet tilini erta yoshdan o‘rganish ko‘nikmasi nafaqat mustahkam asosda shakllanadi, balki bola tilni kundalik faoliyatda qo‘llashga ham tayyor bo‘ladi.

Umuman olganda, maktabgacha ta’lim tizimida chet tilini o‘qitish jarayonida pedagogik mahorat, zamonaviy metodlar va psixolingvistik yondashuvlar uyg‘unligi til o‘rganish sifatini sezilarli darajada oshiradi. Bu esa o‘z navbatida kelajakda xorijiy tillarni mukammal egallagan, kommunikativ kompetensiyasi yuqori bo‘lgan shaxslarning shakllanishiga zamin yaratadi.

⁵ Vygotsky, L. S. (1934/1986). *Thought and Language*. MIT Press.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Harvard University Press.
2. Bruner, J. S. (1960). *The Process of Education*. Harvard University Press.
3. Gardner, H. (1983). *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences*. Basic Books.
4. Mayer, R. E. (2001). *Multimedia Learning*. Cambridge University Press.
5. Vygotsky, L. S. (1934/1986). *Thought and Language*. MIT Press.
6. Komiljon o'g, O. A. Y. (2024). METHODS OF EFFECTIVE DEVELOPMENT OF LISTENING SKILLS IN STUDENTS WHO DO NOT MAJOR IN A FOREIGN LANGUAGE. *Ethiopian International Journal of Multidisciplinary Research*, 11(12), 554-558.